

1. Referentie

Referentie	Kavadias, D. (2000), Het "eigen volk" van morgen. Scholen en hun invloed op het etnocentrisme van de laatstejaarsleerlingen in Vlaanderen. <i>Welwijs</i> , 11, (2), 16-21.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Tijdschriftartikel

2. Abstract

Alle onderwijsstelsels -het Vlaamse vormt hierop geen uitzondering- proberen jongeren voor te bereiden op de maatschappij van morgen. Dit heeft tot gevolg dat scholen niet alleen maar trachten te "onderwijzen", maar ook proberen op te voeden. Dat opvoeden heeft niet alleen te maken met het overbrengen van informatie, maar ook met het overdragen van "waarden". Deze belangstelling voor waarden kan in de huidige context niet los worden gezien van het groeiende succes van partijen die teren op wantrouwen en onverdraagzaamheid. Van de scholen wordt hoe langer hoe meer verwacht dat ze hieromtrent afstappen van de passieve neutrale houding. In concreto betekent dit dat men verwacht dat zij naast hun traditionele pedagogische taken nu ook onder meer aan racismebestrijding doen.

In deze bijdrage wordt niet ingegaan op de invloeden van specifieke projecten of methodieken ter bestrijding van racisme. Er wordt daarentegen vertrokken van de bestaande verschillen tussen scholen op het vlak van etnocentrisme. Uitgaande van wat scholen op dit ogenblik concreet doen, kan vervolgens worden nagegaan welke factoren dat etnocentrisme remmen, dan wel stimuleren. Het zijn, met andere woorden, de bestaande verschillen in schoolwerking die als uitgangspunt dienen. In de volgende paragrafen wordt kort weergegeven wat men kan verstaan onder etnocentrisme, hoe men dat etnocentrisme in kaart kan brengen en vooral welke invloed de school heeft op dat etnocentrisme. Door zowel de positieve als negatieve impact van scholen op etnocentrisme in kaart te brengen, kan worden gewerkt aan een "good practice", maar kan vooral worden gewezen op welke praktijken dienen te worden vermeden. Precies dat laatste kan de scholen helpen in hun strijd tegen onverdraagzaamheid. Deze vragen worden beantwoord aan de hand van een onderzoek bij een representatieve steekproef van 4722 laatstejaarsleerlingen uit 63 Vlaamse scholen.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs, welzijn
Trefwoord(en)	Attitudes, B-atteest, betrokkenheid, buitenschoolse activiteiten, democratie, democratische school, discriminatie, etnie, etnocentrisme, extracurriculaire activiteiten, extreem-rechts, formeel curriculum, hidden curriculum, inspraak, instroomkenmerken, leerlingenraad, leiderschap, onderwijsvorm, ongelijkheid, participatie, racisme, racismebestrijding, ras, regelduidelijkheid, regelvastheid, schoolkenmerken, schoolklimaat, schoolloopbaan, schoolse socialisatie, schoolwerking, sociale demotie, socialisatie, verborgen curriculum, Vlaams Blok, waarden

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Dimokritos Kavadias Vakgroep Politieke Wetenschappen Faculteit Economische, Politieke en Sociale Wetenschappen VUB Pleinlaan 2

	1050 Brussel Tel: 02/ 629 22 28 Fax: 02/ 629 22 78 Poli@vub.ac.be http://poli.vub.ac.be/
--	---

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Wat is de invloed van scholen op de etnocentrische opvattingen van leerlingen?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Kwantitatief, schriftelijk met gestandaardiseerde gesloten vragenlijst.
Onderzochte groep	4722 laatstejaars leerlingen uit het secundair onderwijs - schooljaar 1996-1997. Uitgevoerd in 63 scholen uit de 4 verschillende onderwijsnetten en de 5 Vlaamse provincies. Leerlingen uit het ASO, BSO en TSO werden ondervraagd. De scholen werden geselecteerd op basis van een gestratificeerde toevalssteekproef van de Vlaamse secundaire scholen. Het KSO en BuSO werden buiten beschouwing gelaten; het betreft immers een zeer bijzondere groep op het vlak van opvattingen, en is bovendien klein in vergelijking met de andere 3 onderwijsvormen.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Etnocentrisme	Wanneer we het algemene beeld bekijken, kunnen de Vlaamse leerlingen niet echt als etnocentrisch worden omschreven. De bevraagde jongeren verwerpen op één uitzondering na, alle negatieve uitspraken over migranten. In de vragenlijst die peilt naar etnocentrische opvattingen zitten eigenlijk twee onderdelen; een eerste reeks uitspraken peilt naar sociaal-economische elementen, een tweede reeks uitspraken bevat meer 'ongelijkheids'-elementen. Deze twee onderdelen kennen ook duidelijk verschillende antwoordscores. De meer sociaal-economisch getinte uitspraken kunnen op grotere bijval rekenen dan de items die verwijzen naar de ongelijkheid tussen Belg en migrant. Globaal genomen kunnen we echter de Vlaamse leerlingen niet als etnocentrisch omschrijven.
Scholen en etnocentrisme	Scholen verschillen van elkaar op het vlak van etnocentrisme bij hun leerlingen. Deze verschillen zijn te wijten aan verschillende factoren. Schoolwerking en samenstelling leerlingenpopulatie (sociale afkomst leerlingen, ...) zijn hierbij twee mogelijke factoren. Wanneer we rekening houden met de achtergrondkenmerken van leerlingen (sociale afkomst, sekse, e.d.m.), blijkt dat ca. 9% van de verschillen in etnocentrisme kan worden toegeschreven aan de schoolwerking. Met andere woorden: scholen hebben een significante impact op de mate van etnocentrisme op hun leerlingen. Indien we de effecten vanuit de school bekijken, moeten we onderscheid maken tussen het formele curriculum en het verborgen curriculum. In de mate dat we elementen uit het formele curriculum in verband met waarden hebben kunnen opmeten, blijkt dat het leerplan slechts een bijkomende invloed heeft op etnocentrisme. Van groter belang blijkt het verborgen curriculum te zijn. Participatie op alle niveau's lijkt hierin een sleutelfunctie te vervullen. Zo vervult de participatie van de leerlingen aan het schoolleven een belangrijke rol. Deelname is tevens een onvoldoende criterium; de aard van de vereniging of activiteit is van doorslaggevend belang. Hiernaast wordt het schoolklimaat mede bepaald door de inbreng van de leerkrachten. Waar leerkrachten zich goed voelen en tevreden zijn met hun directie, zijn de leerlingen ook minder etnocentrisch. Daarnaast is een zekere regelvastheid van belang: waar leerkrachten de indruk hebben dat de regels erg bespreekbaar zijn, ligt het etnocentrisme bij de leerlingen hoger. Regelvastheid of -duidelijkheid is trouwens een vereiste om tot een rustig schoolklimaat te komen. Tot slot heeft ook de schoolloopbaan een impact op houdingen zoals etnocentrisme. De uiteindelijke onderwijsvorm waarin men terechtkomt is hierin een belangrijke factor. Leerlingen uit de verschillende onderwijsvormen (hier; ASO, BSO, TSO) verschillen onderling heel sterk op het vlak van waarden en houdingen. Leerlingen van het TSO en in nog

	sterkere mate van het BSO zijn etnocentrischer in vergelijking met jongeren uit het ASO. In het verlengde hiervan kunnen we het effect van het globaal percentage B-attesten bekijken: het algemeen niveau van etnocentrisme is bij alle leerlingen hoger indien het percentage B-attesten hoger ligt. Sommige kenmerken oefenen geen rechtstreekse invloed op etnocentrisme uit. Zo hebben onderwijsnet, de algemene satisfactie van de leerkrachten met hun beroep, de mate van deskundigheids- dan wel persoonlijkheidsgerichtheid, de mate waarin leerkrachten vooral oog hebben voor de kansen op maatschappelijke participatie van hun leerlingen dan wel vooral aandacht besteden aan de ontplooiing van hun persoonlijkheid, de bereikbaarheid van de leerkrachten voor leerlingen, de samenwerking onder leerkrachten, enzovoort, geen rechtstreekse impact op de mate van etnocentrisme bij leerkrachten. Opvallend is ook de marginale rol van het formele curriculum en de afwezigheid van enige invloed van het organiseren van projectwerk, bv. rond racisme (zonder dat hier de kwaliteit van dit projectwerk in rekening werd gebracht!).
--	---

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Elchardus, M., Kavadias, D. & Siongers, J. (1998). *Hebben scholen een invloed op de waarden van jongeren? Een empirisch onderzoek naar de doeltreffendheid van waardevorming in het secundair onderwijs*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.

Elchardus, M., Kavadias, D. & Siongers, J. (1999). Instroom of school? De invloed van scholen en andere socialisatievelden op de houdingen van leerlingen. *Mens & Maatschappij*, 250-268.

Kavadias, D. (2000). *Etnocentrisme in de school. De invloed van context en cultuur*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.

Kavadias, D. (2000). *Teaching politics? The impact of schools and teachers on the political attitudes of 18 year old pupils in Flanders (Belgium)*. Conference proceeding, paper voorgedragen op de IPSA conference: Session SS106 (Political Socialisation), Quebec, 2-5 augustus 2000.

Kavadias, D. (2001). *Teachers, Master in politics? The impact of teachers' attitudes on political attitudes of 18-year old pupils in Flanders (Belgium)*. Conference proceeding, paper voorgedragen op de conference - RC21: Political Socialization and Education. Wuppertal, juni 2001.

Kavadias, D. (2001). Houdingen en waarden bij adolescente Vlamingen. *Handboek leerlingenbegeleiding*, 32, 119-136.

Kavadias, D. (2001). Schoolnetten als morele agenten: de beperkte relevantie van het onderscheid tussen openbare en privaatrechtelijke scholen voor niet-cognitieve vaardigheden van Vlaamse scholieren. *Sociale Wetenschappen*, (4), 70-91.

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Alle onderwijsstelsels -het Vlaamse vormt hierop geen uitzondering- proberen jongeren voor te bereiden op de maatschappij van morgen. Dit heeft tot gevolg dat scholen niet alleen maar trachten te "onderwijzen", maar ook proberen op te voeden. Dat opvoeden heeft niet alleen te maken met het overbrengen van informatie, maar ook met het overdragen van "waarden". Deze belangstelling voor waarden kan in de huidige context niet los worden gezien van het groeiende succes van partijen die teren op wantrouwen en onverdraagzaamheid. Van de scholen wordt hoe langer hoe meer verwacht dat ze hieromtrent afstappen van de passieve neutrale houding. In concreto betekent dit dat men verwacht dat zij naast hun traditionele pedagogische taken nu ook onder meer aan racismebestrijding doen. In deze bijdrage wordt niet ingegaan op de invloeden van specifieke projecten of methodieken ter bestrijding van racisme. Er wordt daarentegen vertrokken van de bestaande verschillen tussen

scholen op het vlak van etnocentrisme. Uitgaande van wat scholen op dit ogenblik concreet doen, kan vervolgens worden nagegaan welke factoren dat etnocentrisme remmen, dan wel stimuleren.

4722 laatstejaars leerlingen uit het secundair onderwijs (schooljaar 1996-1997) werden bevraagd. Wanneer we het algemene beeld bekijken, kunnen deze Vlaamse leerlingen niet echt als etnocentrisch worden omschreven. Scholen verschillen wel van elkaar op het vlak van etnocentrisme bij hun leerlingen. Scholen hebben dus een significante impact op de mate van etnocentrisme op hun leerlingen. Uit het onderzoek blijkt dat het leerplan slechts een bijkomende invloed heeft op etnocentrisme. Van groter belang blijkt het verborgen curriculum te zijn. Participatie op alle niveau's lijkt hierin een sleutelfunctie te vervullen. Hiernaast wordt het schoolklimaat mede bepaald door de inbreng van de leerkrachten. Waar leerkrachten zich goed voelen en tevreden zijn met hun directie, zijn de leerlingen ook minder etnocentrisch. Daarnaast is een zekere regelvastheid van belang: waar leerkrachten de indruk hebben dat de regels erg bespreekbaar zijn, ligt het etnocentrisme bij de leerlingen hoger. Tot slot heeft ook de schoolloopbaan een impact op houdingen zoals etnocentrisme. De uiteindelijke onderwijsvorm waarin men terecht komt is hierin een belangrijke factor. Het algemeen niveau van etnocentrisme is bij alle leerlingen hoger indien het percentage B-attesten hoger ligt.

Sommige kenmerken oefenen geen rechtstreekse invloed op etnocentrisme uit. Zo hebben onderwijsnet, de algemene satisfactie van de leerkrachten met hun beroep, de mate van deskundigheids- dan wel persoonlijkheidsgerichtheid, de mate waarin leerkrachten vooral oog hebben voor de kansen op maatschappelijke participatie van hun leerlingen dan wel vooral aandacht besteden aan de ontplooiing van hun persoonlijkheid, de bereikbaarheid van de leerkrachten voor leerlingen, de samenwerking onder leerkrachten, enzovoort, geen rechtstreekse impact op de mate van etnocentrisme bij leerkrachten. Opvallend is ook de marginale rol van het formele curriculum en de afwezigheid van enige invloed van het organiseren van projectwerk, bv. rond racisme (zonder dat hier de kwaliteit van dit projectwerk in rekening werd gebracht!).